
Розділ IV

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ТА УЗГОДЖЕНОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

УДК 343.132

ДУБОВЕНКО Володимир

ВИДИ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ

Класифікація видів пред'явлення для впізнання є достатньо актуальною темою досліджень науковців зважаючи на те, що в Кримінальному процесуальному кодексі України чітко не визначено перелік об'єктів, які підлягають пред'явленню для впізнання. Тому існують декілька думок вчених стосовно класифікації видів пред'явлення для впізнання. Слід сказати, що даній темі свою увагу приділяли такі вчені, як М. О. Головецький, М. В. Жогін, О. М. Калужна, І. І. Когутич, Ю. М. Корухов, В. С. Кузьмічов, Є. Д. Лук'янчиков, В. В. Пяськовський, М. В. Салтевський та інші.

Класифікація видів пред'явлення для впізнання – це система розподілення об'єктів пред'явлення для впізнання за певними групами відповідно до визначених ознак.

Класифікацію видів пред'явлення для впізнання можна здійснювати за декількома критеріями. В першу чергу слід вказати, які види пред'явлення для впізнання визначено в Кримінальному процесуальному кодексі України. За об'єктом, що підлягає впізнанню, визначається пред'явлення для впізнання: а) людей; б) речей; в) трупа. Даним нормативно-правовим актом також передбачається можливість пред'явлення для впізнання поза візуальним та аудіоспостереженням і впізнання за фотознімками та матеріалами відеозапису [1, ст. 228]. Останні два види впізнання і порядок їх проведення детально описані в наукових працях вчених.

У науковій літературі деякі вчені, такі як І. І. Когутич і О. М. Калужна, розрізняють такі види, як пред'явлення для впізнання: а) тварин, б) будівель, в) ділянок місцевості.

Можна виділити види пред'явлення для впізнання за критерієм можливості впізнання в натурі:

1. Впізнання людей, тварин, житла, речей.
2. Впізнання за фотознімками, звуко-, відео-, кінозаписом.

Взагалі серед вчених не має єдино узгодженої думки щодо класифікації видів пред'явлення для впізнання. Відповідно до точок зору різних вчених види пред'явлення для впізнання можна поділити на:

1. Традиційні, тобто пред'явлення для впізнання людей, тварин, птахів, речей і предметів, трупів людей.
2. Нетрадиційні або інші (наприклад, ділянок місцевості).

Залежно від черговості впізнання:

1. Початкове.
2. Повторне. Проведення даного виду впізнання здійснюється тільки у виняткових випадках і за умови повного дублювання початкового впізнання.

Прикладом необхідності проведення повторного впізнання є ситуації, коли під час початкового впізнання впізнаючий мав тимчасові розлади психіки, слуху, зору, внаслідок яких не міг адекватно сприймати те, що відбувається, або було здійснено зміну зовнішності особи, яку пред'являли для впізнання.

Проблематику диференціації видів пред'явлення для впізнання висвітлювали у своїй праці вчені І. І. Когутич і О.М. Калужна, які визначили фактично три групи вчених, що підтримують різні точки зору щодо визначення видів пред'явлення для впізнання:

1. Одна група авторів виокремлює тільки «традиційні» види пред'явлення для впізнання, не визначаючи ніякі інші види.
2. Інші автори беруть до уваги нетрадиційні види пред'явлення для впізнання поряд з традиційними. В своїх працях вони визначають про різні позиції в науці з вказівкою на якісь негативні моменти.
3. Решта авторів до кола об'єктів пред'явлення для впізнання, крім зазначених, вносять по одному чи по кілька видів: ділянки місцевості, приміщення, будівлі, документи, почерк, зліпки слідів ніг і предметів, посмертні маски, муляжі обличчя невідомих трупів, рослини тощо [3, с. 23–24].

Речі або предмети пред'являються для впізнання у числі інших однорідних предметів. Впізнання предметів здійснюється для встановлення їх тотожності або групової належності, наприклад, виду описаної очевидцем холодної зброї, моделі та кольору взуття, в яке були взуті злочинці тощо.

Унікальні, єдині у своєму роді предмети (скульптури у вигляді статуї або картини відомих скульпторів, художників) чи об'єкти, які не можуть бути виділені серед інших (пшениця, цукор без пакування), а також предмети, які мають точні позначення, номери, засвідчені особою, яку допитували (наприклад, автомат «АК-74» з конкретним заводським номером), для впізнання не пред'являються.

Впізнання за фотознімками, звуко- і відеозаписом з'явилося внаслідок технічного прогресу і розвитку технічних засобів, таких як фотоапарати, техніка для відеозйомки та інші пристрої. Даний спосіб впізнання має велике значення у випадках, коли жива людина, яку необхідно пред'явити для впізнання, знаходиться в розшуку або відсутня з інших причин, але слідчий має її фотознімок.

Пред'явлення для впізнання за матеріалами відеозапису є більш результативним, ніж впізнання за фотознімками, адже під час перегляду такого відеозапису створюються умови, близькі до безпосереднього ознайомлення з об'єктом впізнання.

Проведення впізнання за матеріалами відеозапису доцільно у випадку, коли особа, яка впізнає, й особа, яка підлягає впізнанню, перебувають на великій відстані одна від одної.

Окремим видом є пред'явлення для впізнання в залежності від безпосереднього контакту між особою, яка впізнає, з особами, яких пред'являють для впізнання:

- пред'явлення особи для впізнання в процесі безпосереднього контакту впізнаючого з особами, яких пред'являють для впізнання;
- пред'явлення для впізнання поза візуальним та аудіоспостереженням з боку особи, яку пред'являють для впізнання, загальні положення щодо якого також вказані в Кримінальному процесуальному кодексі України.

Відповідно до ч. 4 ст. 228 Кримінального процесуального кодексу України з метою забезпечення безпеки особи, яка впізнає, впізнання може проводитися в умовах, коли особа, яку пред'являють для впізнання, не бачить і не чує особи, яка впізнає, тобто поза її візуальним та аудіоспостереженням. Даний вид пред'явлення для впізнання призначений перш за все для створення безпечних для впізнаючої особи умов при проведенні впізнання. Крім того є ситуації, коли особа, яка впізнає, перебуває в сильному психічному напруженні і боїться злочинця. В даному випадку проведення пред'явлення для впізнання поза візуальним та аудіоспостереженням направлено на нормалізацію психічного стану особи.

Пред'явлення для впізнання ділянок місцевості є досить таки дискусійним видом впізнання серед вчених. Це пов'язано зі значною складністю підбирання однорідних приміщень, ділянок місцевості, серед яких є такі, що впізнаються. Так як ділянка місцевості або приміщення є нерухомим об'єктом, то відповідно і розташувати її серед однорідних об'єктів не є можливим. Цієї думки дотримується вчений М. В. Салтевський [5, с. 205].

Іншу точку зору обґрунтовує М. О. Головецький, який говорить про те, що ділянки місцевості і приміщення доцільно вносити до об'єктів, які пред'явлено для впізнання, і проводити цю слідчу дію у тих випадках, коли необхідно з'ясувати, впізнає людина місцевість чи ні. Об'єктів, що слід пред'являти по черзі особі, яка впізнає, повинно бути як мінімум

чотири [2, с. 20–24]. Проведення пред'явлення для впізнання ділянок місцевості є складним процесом, так як вимагає проведення слідчої дії на достатньо великій території.

Необхідність встановлення зв'язку певної ділянки місцевості (приміщення) з подією злочину шляхом пред'явлення її для впізнання свідком, потерпілим і визначення кола слідчих (розшукових) дій, які необхідно вчинити для цього, багато в чому залежить від виду злочину. Загалом, звичайно, при розслідуванні будь-якого злочину може виникнути потреба у впізнанні ділянок місцевості.

Крім названих вище видів впізнання вирізняється своєю «неординарністю» зустрічне впізнання. Є. Д. Лук'янчиков вказує на випадки у практиці, коли злочинець і потерпілий погоджувались впізнати один одного, зокрема, при злочинах, пов'язаних з корупцією. Говорити про широку популярність даного виду впізнання не є можливим, так як зустрічається воно досить рідко. Крім того, є багато вчених, які не визнають даний вид впізнання і вказують на те, що зустрічне впізнання не допускається законом [4, с. 82]. У будь-якому випадку не вказати про зустрічне, або як ще його називають – подвійне, впізнання не можна, так як в певних випадках воно може бути дієвим і розвиток такого виду впізнання залежить насамперед від наукових досліджень вчених, які можуть вдосконалювати тактику його проведення.

Таким чином, можна стверджувати про те, що в науці є багато думок щодо диференціації видів пред'явлення для впізнання. В основному, різняться погляди вчених стосовно існування і ефективності нетрадиційних видів пред'явлення для впізнання. В будь-якому випадку для повного і об'єктивного аналізу тематики класифікації видів пред'явлення для впізнання є сенс досліджувати різні позиції вчених.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий Верховною Радою України Законом №4651-VI від 13.02.2012 // Голос України від 19.05.2012. – № 90–91.
2. Головецький М. О. Тактика узнавання і впізнання під час досудового слідства: автореф. дис. на здобуття наук. канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / М. О. Головецький. – К., 2002. – 25 с.
3. Когутич І. І. Проблема вибору належної слідчої дії для вирішення завдання ідентифікації ділянки місцевості, будівлі чи приміщення за слідами пам'яті / І. І. Когутич, О. М. Калюжна // Криміналітичний Вісник. – 2012. – №1 (17). – С. 22–33.
4. Лук'янчиков Є. Д. Зустрічне впізнання при розслідуванні корупційних вбивств / Є. Д. Лук'янчиков // Вісник Академії адвокатури України. – 2016. – Том 13(35). – С. 81–84.
5. Салтєвський М. В. Криміналістика: підручник: у 2-х ч. / М. В. Салтєвський. – Харків: Консум, 2001. – Ч. 2. – 528 с.